

Скоргородок був побудований Миколою Ружинським на місці нинішнього ринку. Історики, доведіть мені, що це не так.

Тисяча вісімсот двадцять першого року в Ружині на кордоні валів старовинного замчища був збудований кам'яний Свято-Миколаївський храм, кольорові вітражі, якого були привезені аж із Берліна. На той час це була неабияка рідкість, адже в цій окрузі, в тому числі і в Білій Церкві, всі храми були дерев'яними. Тут зберігалися мощі святих. Тепер на цьому місці, де протягом століть у церквах звучала Служба Божа, де колись хрестились жителі нашого селища, нині відбуваються ярмарки. І це зрозуміло, оскільки після революції 1917 року більшовицька влада, проголосивши війну Богові, почала розстрілювати священиків, забирати церковне майно та руйнувати храми. Під цей прес потрапив і ружинський храм. Войовничі атеїсти зробили свою чорну справу, позривали хрести з культової споруди, зруйнували церкву і зрівняли з землею могили, з тим, аби стерти у людській пам'яті реальні події давно минулих років. Спочатку на цьому місці господарювали пожежники, пізніше облаштували колгоспний ринок.

Ще на початку дев'яностих років минулого століття точилися розмови про перенесення ринку в інше місце. Це питання широко обговорювалось громадськістю району. Йшлося про те, щоб відновити історичну справедливість і очистити від атеїстичного мракобісся цю Ружинську святиню. Цим питанням серйозно займалась місцева влада. Тоді планували перенести базар на більш просторе місце біля колишньої сільгосптехніки. Адже торгівля в центрі селища – явище аномальне. У базарні дні тут ніде яблуку впасти, а якби, скажімо, виникла пожежа чи трапилась якась інша надзвичайна ситуація, чи змогла б через торгові ряди дістатися до цього місця пожежна машина? Звичайно, ні. Це показали навчання пожежників, які намагалися це зробити у базарний день. Тим паче, що торгівля у центрі селища – не прикрашає його, а навпаки – нівечить. Районний центр не можна перетворювати у суцільний базар. Подумайте самі.

По–перше, територія ринку не впорядкована, після робочого, торгового дня залишається багато сміття, яке здебільшого спалюють, забруднюючи повітря канцерогенними речовинами. Не радують людське око примітивні контейнери, тим більше торгові дерев'яні ряди, де наші бабусі продають молоко, сметану, яйця, яблука, петрушку, моркву та іншу продукцію, вирощену на власному городі. В самісінькому центрі селища вже протягом багатьох років стирчать «роги», тобто, залізний каркас, так званого критого кооперативного ринку. Також навког цього історичного пагорба немовби штучно приклеїлись «захалусні» прибудови. Псують загальний вигляд і криві стіни ветаптеки та інших будівель. Загалом цей ринок композиційно не вписується в архітектурну забудову нашого селища, це видно неозброєним оком будь-кому, я не кажу вже про фахівців. Все це має жалюгідний вигляд. Тим більше, що поруч в центрі селища розташовані гарно оздоблені адміністративні приміщення державних установ та приватних організацій.

Зрозуміло, що за нинішніх складних економічних умов, суцільного безгрошів'я думати про перенесення ринку не доводиться. За двадцять років багато чого змінилося, відбулась приватизація будинків, землі та й у районному та селищному бюджетах немає коштів, щоб здійснити такий амбітний план. Але виходячи з реальних можливостей необхідно все-таки навести належний порядок на цій території.

Оскільки на цьому місці колись красувалася церква, тому не випадково депутати селищної ради на сесії проголосували за те, щоб виділити частину території нинішнього ринку релігійній громаді УПЦ Київського патріархату для будівництва храму. Та незважаючи на законні рішення селищної ради, триває спротив цій благородній справі. Тому сьогодні, після двадцятьох років нашої Незалежності, топчемося по святинях, по кістках наших славних предків, які потом і кров'ю, за власні кошти упродовж багатьох століть зводили храми, молилися в них і розбудовували наше селище. Але невдячні нащадки, «а можливо зайді», не розуміють цього. Мабуть, від довгої, надмірно темної ночі атеїстичного мракобісся в окремих «людців» ще не прокинулась чисто людська самосвідомість.

До речі, ця місцина знаменита ще і тим, що звідси починається історія Ружина. Можливо, не випадково на цьому місці були збудовані три храми. В 1727 році – перший Свято-Миколаївський храм. В 1761 другий, а з 1821 року уже діє кам'яний храм, який був окрасою Ружина. Його кольорові вітражі були привезені аж із Берліна. Ось що пише з цього приводу польський дослідник історичної спадщини наших країв Едвард Руліківський: «В 1821 році тут постала Миколаївська церква на кордоні валів давнього замчища». Отже у 18 столітті ці вали ще були на поверхні і люди їх бачили. Що ж це за вали і якого замчища?

Для того, аби повніше відтворити в уяві давно минулі події згадаємо історію.

Отож, якщо уважно придивитися до пагорба, де сьогодні розташований ринок, то неозброєним оком можна побачити, що це не природне підвищення, а скоріше за все – рукотворний насип. На території, прилеглій до цього пагорба, під час прокладання

газопроводів, водопроводів та виконання інших будівельних робіт часто-густо будівельники наштовхуються на могили людей. Так, ще в 1955 році, як зазначає священник Леонід Ленчевський у своїй книжечці «Історія минулого Ружинщини», коли копали котлован під будинок в тому місці, де в 1721 році стояла церква, робітники натрапили на яму, в якій було стільки кістяків, що їх набрали повну півторатонку і другу неповну вантажівку. Згодом також під час будівельних робіт на ринку знайшли старовинну Біблію та дерев'яний хрест. Старожили Ружина ще пам'ятають чимало цікавих історій, пов'язаних з цим місцем. Зрозуміло, якщо тут були храми, то, безумовно, були і захоронення. Але хто ж все-таки і з якою метою насипав цей пагорб? Немає сумніву в тому, що колись історики за допомогою археологічних розкопок докопаються до істини і остаточно розв'яжуть це питання.

Як зазначає Едвард Руліковський, у 1591 році Микола Ружинський придбав Щербів від Стрижевських і перейменував його на честь свого старовинного Ружина, що на Волині, звідки пішов їх рід і назвав його Новим Ружином. Це нинішнє Заріччя. Замочок «Скоргородок» з дерева, обнесений дубовими палями, насипаний землею, нашвидкоруч збудований, ймовірно, на місці нинішнього ринку. До речі, за військові заслуги король дарує Миколі Ружинському і Романівку (нині Попільнянський район, село, де народилася мати Максима Рильського). В 1592 році Микола Ружинський помирає, а оскільки був бездітним, тому Новий Ружин переходить у власність його брата Кирила, якому король Стефан Баторій ще в 1581 році подарував Стару Котельню (нині Андрушівський район). Відповідно до місцевої традиції, одного разу Кирик погнався в степ за поганями, а тим часом, татари напали на Ружин. Люди втікали до замку, щоб захиститися в ньому. Про це свідчать записи у «Словнику Королівства Польського та Історії сіл і міст Житомирщини». Тоді в замку з челяддю, очевидно і з невеличкою охороною, перебувала перша дружина Кирила Ружинського Авдотія Андріївна Куневська. Невдовзі застава, невеличкий замочок «Скоргородок», запалав. В полум'ї пожежі загинула і дружина Кирика. Зрозуміло, що татари тих, хто не чинив опір не вбивали, а забирали в полон. Очевидно, що захисники замку вчинили опір і були спалені, можливо татари поспішали розправитися з оборонцями замку, оскільки з військом міг повернутися Кирик Ружинський і тоді невеликий татарський загін міг би зазнати жорстоких втрат. Напевно саме завдяки цій пролитій крові і безлічі трупів, тут була збудована перша церква. Саме на розвалинах цього старого замчища, як зазначають дослідники, щоб помолитися за тих, хто загинув за рідну землю від запеклих ворогів.

Безперечно, перша церква в Ружині була уніатська, оскільки в 1569 році Щербів потрапив під владу Польського королівства. Відомо, що всі королі були католиками, тому розпочався шалений наступ католицизму на православ'я. На відміну від Литовського періоду, коли в нас існувала і розвивалася староукраїнська мова, оскільки була державною, нею велось судочинство, документація в адміністративних установах тощо.

В православних храмах правилась служба Божа за Константинопольсько-Київською першопочатковою традицією. За часів Речі Посполитої все перейшло на польську мову, православних віруючих намагалися зполонізувати і перевести в католицьку віру. Наприклад, Кирило Ружинський був православним, а вже його син Роман – католиком. І це не поодинокі факти, а масові. Хто хотів зробити кар'єру чи захистити свою власність, змушений був спілкуватися державною мовою і стати католиком. У 1596 році було проголошено Берестейську унію. Це означало, що духовенство зберегло свої грецько-українські православні обряди, звичаї, традиції, але визнавало главою своєї церкви Папу Римського. Так, у 1699 році було прийнято Закон згідно з яким тільки уніати могли бути урядовцями в містах, а в Кам'янці-Подільському заборонено було жити православним і євреям, а в 1717 вийшла заборона будувати і ремонтувати старі православні храми.

Як зазначає Білоцерківський історик Володимир Перерва у своїй книжці «Ружин та Баламутівка: з православного минулого», першим відомим нам настоятелем Свято-Миколаївського храму містечка Ружина був священик о. Нікіта Компан – представник стародавньої духовної династії. Розпочинав він свою службу ще за польської влади, а тому був рукопокладений уніатським митрополитом. Імператриця Катерина II з властивою їй апеляційністю скасувала унію своїм указом, відповідно, більшість священиків приєднались до Православної церкви. Ружинський священик о. Компан також став православним. Зрозуміло, що протягом майже цілого століття в Ружині, Ягнятині, Білилівці і інших селах будувалися і діяли уніатські храми. Від того часу, коли був збудований перший храм у Ружині (1727 р.) тут служили уніатські священики. Домінуючу роль православна церква повернула собі тільки після другого поділу Польщі в 1793 році, Тоді Ружин потрапляє під владу Росії. Безумовно, не відразу і не всі уніатські священики стали православними. Власне, не так то легко для віруючого священика зламати присягу і перейти з однієї конфесії в іншу. Тому останки унії на Правобережній Україні були скасовані силоміць, аж у 1839 році. Звичайно, це вже була православна церква не стародавньої Київської традиції, а нової Московської. Це ще раз говорить про те, якщо є своя держава, то повинна бути і своя помісна церква, орієнтуватися на сусідів у такій делікатній справі, як релігія не варто, але до яких би конфесій не належали храми збудовані на Ружинській землі вони є нашими, бо служать нашим людям, задовольняючи їхні духовні потреби. Ми повинні з повагою ставитись до парафіян усіх конфесій. Адже Бог один, а конфесій та навіть світових релігій багато. І кожна людина має право ходити і молитися до того храму, який відповідає її внутрішньому духовному стану. А на цьому святому місці, незважаючи на спротив окремих зацікавлених осіб, колись все-таки постане величний храм.

Василь КОПАЧ